

Column **Hugo Reumkens**

DE RECHTSSTAAT ALS GEOPOLITIEKE KWETSBAARHEID

De mondiale verschuivingen in macht en invloed – de zogenoemde power shifts – manifesteren zich niet alleen in economische en militaire verhoudingen, maar steeds nadrukkelijker op het terrein van recht en instituties. De rechtsstaat, lang beschouwd als neutrale infrastructuur van democratisch bestuur en internationaal zaken-doen, is in toenemende mate onderwerp van strategische herinterpretatie. Niet alleen door autoritaire regimes, maar juist ook binnen de gevestigde democratieën zelf.

Wat opvalt, is de systematische herpositionering van recht en rechtspraak: niet langer als begrenzing van macht, maar als expressie ervan. De uitvoerende macht presenteert zich in veel landen als hoeder van het algemeen belang, terwijl rechterlijke toetsing wordt geframed als activisme of obstructie. Advocaten die fundamentele rechten verdedigen worden gewantrouwd of zelfs publiekelijk aangevallen. En beleidsprogramma's die inclusie en gelijke behandeling bevorderen – zoals diversiteitsbeleid – worden niet meer gezien als versterking van de rechtsstaat, maar als ideologische ontsporing. Deze trend raakt direct aan het functioneren van internationale ondernemingen. Rechtszekerheid en institutionele onafhankelijkheid vormen immers de stille voorwaarden voor contractuele afdwingbaarheid, investeringsbescherming en geschilbeslechting. Wanneer wetgeving ad hoc wordt aangepast, rechters onder politieke druk komen te staan of beleid via diplomatieke druk internationaal wordt afgedwongen, verdwijnt de voorspelbaarheid die nodig is om verantwoord te kunnen ondernemen.

Voor bedrijven die internationaal actief zijn, leidt

dit tot een paradox. Enerzijds blijven ze juridisch afhankelijk van stabiele rechtsordes. Anderzijds opereren zij in een wereld waarin die stabiliteit steeds minder gegarandeerd is. Zeker wanneer geopolitieke machten het recht inzetten als instrument om andere landen en bedrijven te dwingen tot beleidsconformiteit – denk aan druk op Europese bedrijven om diversiteitsbeleid te staken onder dreiging van uitsluiting van markten – wordt duidelijk hoe precair het institutionele speelveld is geworden. Deze ontwikkeling leidt tot lastige discussies in de boardroom. Waar rechtsstatelijke principes voorheen als gegeven golden, worden ze nu een strategische kwetsbaarheid. Het recht kan niet langer worden beschouwd als passieve context, maar moet worden meegenomen in risicobeoordeling, governance-afwegingen en reputatiebeleid. De vraag is niet meer of de rechtsstaat intact blijft, maar hoe een onderneming opereert als die onder druk komt te staan.

Meer fundamenteel dringt de vraag zich op hoe ondernemingen zich willen verhouden tot deze nieuwe realiteit. Niet als politieke actoren, maar als hoeders van een bestuurscultuur die steunt op beginselen van onafhankelijkheid, gelijke behandeling en normatieve begrenzing van macht? Wie zich niet uitspreekt wanneer de rechtsstaat wordt uitgehold, draagt bij aan de erosie van de voorwaarden waaronder ondernemerschap überhaupt mogelijk is. In een wereld waar macht de plek van recht dreigt in te nemen, wordt de keuze voor de rechtsstaat een ethische daad. «

Hugo Reumkens is advocaat en partner bij Van Doorne NV. Hij schrijft deze column op persoonlijke titel.